

33
N
2565
Dn 37682
R. S. MOLIN

MOȚII BANATULUI

Extras din revista
SCRISUL ROMÂNESC
No. 4, 1928

BIBLIOTECA CENTRALĂ
A REGIUNII BANAT

1951

33 (B422.19) - 91

8 p.

Timișoara, 1938.
Antopul birtărean

Articol dedicat
CAMERILOR DE AGRICULTURĂ
din județele Caraș și Severin.

Biblioteca publică a municipiului Timișoara

Nr. inventar 214/932 Valoarea Lei 15

Pr. D. Proc.

1954

SCRISORI BANAȚENE

MOȚII BANATULUI

ROMULUS S. MOLIN

Banatul e cunoscut, în lungul și latul țării, ca un Canaan al tuturor fericirilor. În veche alcătuire a Țării Ungurești, Banatul era chiar supranumit „Hambarul Ungariei”, căci de aci trenuri lungi și șleपुरi îndesate strecurau pe Begheiu, în spre porturile dunărene și în spre capitala Ungariei, mana solului binecuvântat. O bună stare economică aducea cu sine și dezvoltarea dispozițiilor sufletești prielnice culturii și artei. Deaceea bănățeanul era pururea întovărășit de cântec. Corurile și fanfarele sătești sunt dovada cea mai bună.

Dar Banatul mai are și o parte neluminată de soarele belșugului. Este regiunea văgăunilor întunecate și a stâncilor sterpe cu creștetul în nouri și cu poalele spălate de curenții sălbatici ai Dunării ce forțează Porțile de Fier. E *Clisura*, țara unde jumătate an e peste tot lut și puhoi de apă galbenă din munții ce scutură armătura albă a zăpezii și jumătate an despărțită de restul lumii, căci Dunărea, singura cale de comunicație, e purtătoare de sloiuri ucigașe. E țara unde fânul pentru iernat vitele e făcut cuib în copaci, tocmai pentru a-l feri de mânia apelor primăvăratice. E țara unde nu se duc nici copii, nici dascălii bucuroși, e țara unde jandarmul e a tot puternic, (cazul ucigașului dela Moldova nouă). E țara, unde nici mălaiul nu crește și unde e dat cu gramul de agenții electorali. E țara,

unde nu mai sunt nici măcar mine, căci ovreii de altă dată, speculanți, dar întreprinzători, s'au retras la Budapesta, iar cei dela București n'au curaj să facă drumuri ce se șterg în fiecare an de puhoiu. Aceasta e *Clisura*, țara *Moșilor bănațeni*.

Sub raport geografic, ținutul Clisurei se înțelege strict acel riveran cu Dunărea, cam dela Moldova până la Orșova. Dar sărăcia și-a întins harta și în spre Valea Almăjului, cuprinzând o serie de sate și cătune ce ies din Clisura propriu zisă, dar le cuprindem sub aceeași numire, fiindcă sunt stăpânite de aceeași nepăsare și mizerie.

Avem deci și noi, bănațenii, Moșii noștri. Astăzi, când guvernanții se întrec a fi pe placul Moșilor veritabili, ar trebui să se bucure și sărăcimea depe Clisură, căci pare că le-a venit vremea bună. Totuși clisurenții pot să se întristeze, căci nimeni nu se gândește la viața lor oropsită. Cele câteva vagoane de porumb, pomană generală peste toată țara, la Dolj, ca și în Clisura, sunt insuficiente și drămuite, însemnând numai praf electoral în ochii celor cu stomacul lipit de șale. Moșii din Banat (Clisurenții) sunt o problemă tot așa de gravă ca și Moșii din Apuseni, copleșiți de atenția supralicitată a diferiților „tribuni” moderni. Clisurenții, ajunși la adevărată sapă de lemn, așteaptă și ei rezolvirea problemei. Soluțiile se indică ușor, chiar prin natura lucrurilor. Să examinăm deci puțin situația, așa cum ne-o indică împrejurările.

Omul se adaptează ușor la mediul în care trăește. Cel dela pustă, din pământul mănós, e roșcovan, vârtos la chef, ușor irascibil, deschis la vorbă; cel dela munte morocănos, veșnic insondabil, și mai rezistent în fața naturii care îi este mașteră. Bănățeanului din pustă, natura i-a dat bogății destule. Se bucură de bunurile civilizației de astăzi, dela lumina electrică, până la pianul din casă (cam în felul celor din Torontalul bogat); cel dela munte are „casă” în vârf de deal, acoperită cu stuf și singurii tovarăși scumpi: *vitele*. Firește, ca să desrădăcinezi pe cineva din mediul său, sau să-l silești să-și schimbe deprinderile, este nespus de anevoios. Iată de ce pe Moșii noștri trebuie să-i îndrumăm înainte de toate spre *creșterea vitelor*. În definitiv aceasta este și unica lor ocupație, la care se adaogă cel mult cultivarea cartofului, căci cele 5-6 cuiburi de cucuruz din jurul șurei, cu pământ adus în poală din vale, nu poate însemna un mijloc de existență. Chestiunea pășunatului și a creșterii de vite, urmărită în baza unei acțiuni sistematice

și cu regim inteligent, din partea Camerilor de agricultură (în speță acea a județelor Caraș și Severin) ar putea, dacă nu să procopsească pe desrădăcinații sorții, cel puțin să le mai îndulcească traiul. Că aceasta e o necesitate de Stat, aci la graniță, socot de prisos a mai stăruii.

Dar ajutorul ce se întinde să nu fie întâmplător și individual, căci se creiază animozități inutile. Să se procedeze pe baza unui program bine conceput. În părțile de șes ale Banatului, boii sunt de rasă superioară, bine căutați și astăzi pe piața Vienei, iar vacile cu petele lor mari roș-albe, atât de caracteristice, își au obârșia prin pășunile alpine din Siementhal-ul elvețian. Dacă nu peste tot, într-o bună parte a Clisurei, s'ar putea înlocui bovinele semi-ungurești, boii albi, îndesați, tovarășii credincioși ai cărăușului săscan sau celui dela Coronini, boi buni pentru povara de cherestea pe drumurile desfundate, însă vacile, cu totul neproductive. Un împrumut de tauri de prăsilă din părțile amintite ar simplifica chestiunea. Ori astăzi situația este, că regimul de „tauri comunali”, cum sunt numiți în nomenclatura administrativă, taurii de prăsilă, lipsesc aproape peste tot. Fostul regim unguresc a avut și el Moșii săi, pe *Săcuii* din fundul Ardealului, cu deosebirea că i-a îngrijit mai părintește, căutând să-i întărească și să facă din ei elemente de rezistență pe granița valahă. Atunci s'a dat un imbold atât de mare creșterii de vite, prin Societatea Oficială *Expozitura Săcuiască* ce îndeplinea rolul unei Camere de agricultură specială pentru Săcui, începând — și cu mult folos — în primul rând prin a împărți vaci și vițele de soiu, *în mod absolut gratuit*, cu singura condiție, ca primul născut din vitele de prăsilă dăruite, să fie dat Statului înapoi, spre a fi distribuit mai departe. Și ca animalul dat să fie îngrijit, Statul lua o garanție materială oarecare, ce se restituia după ce primitorul se descărca, întorcând darul primit.

Firește că nu e destul să dai țăranului de pe Clisură și din Valea Almăjului numai vite de prăsilă, ci trebuie să înlesnești și condițiile cerute de intensificarea creșterii de vite. În primul rând *pășunatul*, o problemă veșnic agitată, pretutindeni în Banat, decând Statul, expropriind, le-a reținut, ca să facă cultură de scăeți și alte burueni, lăsând la buna dispoziție a agronomului interpretarea legilor.

Dar înmulțind vitele în vederea exportului, ramură atât de rentabilă în Banat, trebuie să înființezi și căile de comuni-

cație necesare. Clisura ar fi destulă de avantajată. Dunărea, în sezonul când e practicabilă, și realizarea liniei de C. F. Jablanița-Bozovici-Oravița, reclamată chiar prin memoriile militarilor ca o necesitate de apărare națională, ar curma și această lacună, favorizând valea Almăjului, aripa de nord a Clisurei. Și aspectul târgurilor Baziaș, Moldova, Berzasca, Șopot, Sasca, s'ar schimba odată cu apariția geambașului dela Viena, în palton de piele și cu punga doldora.

Iată un neobicinuit izvor de câștig pentru această populație, crescută în fundul minelor sau după coada vacilor, la pășune. Sporirea producției laptelui, peste nevoile de alimentare, aduce după sine înființarea de cooperative pentru valorizarea laptelui și a derivatelor sale. În Săcuime, sub regimul maghiar, sistemul cooperativelor de acest gen s'a dezvoltat până la industrializare cu „brânza în burduf” cunoscută în toată țara, sau cu „brânza de Lipica” (la Slovaci din Tatra), a cărei renume a trecut și granițele Ungariei.

Pe lângă creșterea bovinelor mai sunt și *ovinele*. Turme nesfârșite ar putea să împeștițeze verdeața munților din Clisura, aducând întregul cortegiul de foloase amintite mai sus.

Creșterea oilor, poate să se transforme pe Clisură într'adevăr drept cea mai rentabilă ramură de existență. Dacă la șes în privința pășunelor pentru bovine situația e neprielnică, la munte, aci în Clisură, sunt atâtea coame de dealuri și poieni în piscuri de munți, „tăman pentru struna păcurarilor”, cu deosebirea, că aci sunt toate neglijate. Doar' capra roade tihnit în tufiș, dealungul Dunării.

În ceeace privește înobilarea soiului de oi, fără să ne gândim la Merinos-urile atât de lănoase, totuși s'ar putea face câte ceva în folosul populației. Și pentru orientare, iată că trebuie din nou să dau drept exemplu procedeul unguresc în Săcuimea lor atât de bine menajată.

Pentru acest scop, Statul oficial s'a servit de faimoasa *Expozitură Săcuiașcă* cu sediul în Târgu-Mureș. În bugetul Statului maghiar, găsim începând încă cu anul 1902, o alocație luată din suma destinată „intensivității creșterii de vite” și anume 10.000 coroane, puse la dispoziția „Expoziturii Săcuiești”. (Suma aceasta echivalează astăzi cu 5 milioane lei). Din această sumă Expozitura, cumpăra în fiecare an 6500 oi de-a făta (însărcinate) cu câte 15 coroane, distribuind în medie câte 10 oi de fiecare gospodar destoinic.

Astfel se bucurau de concursul Statului 650 mici proprietari sau nevoiași cu gospodării firide. Dar banii Statului nu erau aruncați, fără a nu fi rambursați, de către cei ajutorați. Sistemul de amortizare, ca să-i zicem așa, era următorul:

Din cele 15 coroane, prețul oilor, 3 coroane era suportat de către Stat, apoi $\frac{1}{3}$ parte din rest, adică 4 coroane, se plătea peste jumătate an de acel, care primea oaia, valorizând lâna produsă deja. A doua rată era scadență peste alte 6 luni, adică peste un an, când proprietarul avea posibilitatea să valorizeze laptele, brânza, etc.

Ultima rată se plătea peste un an și jumătate dela distribuie, iarăși din valorizarea lânei sau eventual din primul miel născut. După plata acestor 3 rate de câte 4 coroane (total 12 coroane), oaia rămânea proprietatea definitivă a gospodarului.

Pentru o rațională creștere a oilor, Camerele de agricultură ar putea să inițieze lumea în câteva chestiuni de tehnică ciobăncască, prin ajutorul subcentrelor de cooperative sau veterinariei cercuali, privitor la bolile de oi (călbeaza), la modul cum trebuie îngrijite și cum trebuie luat produsul oilor, ca să se obțină rezultate maxime.

Însă posibilitățile de ajutorare a Moșilor noștri nu se rezumă la cele arătate aci. Se știe, că Clisureanful, ca orice locuitor dela munte, e foarte familiarizat cu viața de *miner* sau *băieș*, cum se numește în partea locului. E adevărat că munții Moșilor noștri nu poartă aur în pânțele lor, dar au în schimb cărbune din belșug și chiar cu mai multe calorii, decât acel din valea Jiului, unde se îmbulzesc toți capitaliștii. În împrejurările de astăzi recunoaștem că și Clisurenții au aurul lor. Cam negru e adevărat, și cu praf fin ce se depune ușor pe plămânii plăpânzi. Însă „aurul negru” din Clisura n'are căutare în această țară. Ici-colea, la Berzasca și Drencova, în porturi mici, câte un remorcher sârbesc, dacă își mai îndoaie cazanele cu cărbunele nostru. Pentru vapoarele și căile noastre ferate, numai cărbunele din Polonia e bun, căci vine escortat de mai multe facturi, la cari se poate adăoga întotdeauna câte ceva în birourile verificatoare. Minele din Clisura, existente înainte ca și cele deschise astăzi, sunt lăsate în părăsire. Mulți exploratori, în lipsa concursului din partea capitalului românesc, au abandonat toate iluziile și toți banii, topiți odată cu zăpezile, se fac una cu albia apelor. În alte vremuri, în minele dela Berzasca și Drenkova, era capitalul ovresc stăpân, dar Clisurenții aveau

ce mânca. Expertiza chimică făcută în laboratorii la Budapesta și București, a arătat a fi superior cărbunele din Clisura, tuturor cărbunilor găsiți la noi. De ce oare C. F. R., care se plâng mereu de cărbunele dela Petroșeni, nu cumpără pe prețuri de batjocură terenurile cu straturi de cărbuni din Clisura? S'ar face și o operă de bine-facere cu „băieșii” rămași astăzi fără mălai.

Dar Clisura e persecutată de împrejurări aproape tragice. În Clisură erau și câteva vărării ce funcționau încă.

Admirabila politică vamală ce se face în țara noastră, a adus chiar în ultimul timp și sporirea taxelor de vamă a *pietrei de var*, fiind pe semne spre sfârșite varul din subsolul României. Ca o consecință, vărăria dela Coronini, care exportă în mod regulat numeroase șlepuri cu piatră de var în Jugo-Slavia, — a încetat lucrările pentru totdeauna, trimițând în mizerie un nou contingent de lucrători.

Ar mai fi *pescăritul*, ca ramură de existență, însă și aceasta este îngădită de atâtea regulamente, licitații, etc., încât nu se exploatează așa cum ar trebui. Apoi nici n'au ce să facă cu vânatul. Odinioară, Timișoara aducea peste proaspăt (viu) în 5-6 ore cu acceleratul dela Baziaș, astăzi doar „caviarul de Orșova” dacă se mai vinde.

* * *

Dar Moșii Banatului n'au dat din sânul lor nici un Avram Iancu și n'au în pădurile lor nici un gorun ce-ar fi umbrît pe Horia. Sunt niște mucenici anonimi, supfi de vânturile păgâne ale Coșavei și lihniți după un colț de mălai. Nimeni nu le întinde o mână de ajutor. Bănățenii, în primul rând, ar trebui să-i încurajeze. Căci altcum rămâne o pată pe „fruncea” cu care ne mândrim.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
A REGIUNII BANAT

